

ובין אם השפיר עכור ובין אם הוא צלול, יש לה להיות טמאה. ומבארת הגמרא את הקושי: **אי אמרת בשלמא** - מובן הדבר אם תאמר ש**בצלול מחלוקת** - נחלקו רבי יהושע וחכמים, היינו **דאיצטריך קרא** - משום כך הוצרך רבי יהושע להביא ראיה מהפסוק שמשום השפיר לבד שהוא העור, טמאה היא, **אלא אי אמרת** - אבל אם תאמר ש**בעכור מחלוקת** וטעמו של רבי יהושע הוא משום שהעכירות מגלה שהיה שם ולד, **למה לי קרא** - למה הוצרך רבי יהושע להביא ראיה מהפסוק, **סברא בעלמא הוא** - הרי דברי רבי יהושע ברורים הם מסברא, ואין צורך פסוק לזה. **אלא שמע מינה** - יש להוכיח מכך, ש**בצלול מחלוקת**, ואף בזה רבי יהושע מטמא. מסיקה הגמרא: **שמע מינה** - אכן יש להוכיח כן, וקשה על רבי אושעיא.

אומרת הגמרא: **וכן** - כמו שפירש רבי אושעיא במחלוקת רבי יהושע וחכמים, כך **אמר** גם רב **נחמן אמר רבה בר אבון, מחלוקת בעכור, אבל בצלול דברי הכל אינו ולד**. **איתיביה** - הקשה **רבא לרב נחמן**, שנינו במשנה (בכורות יט): שאמר רבי עקיבא, **אלא אמרו סימן ולד** - שהסימן שנוצר ולד ושוב אין הולד הבא אחריו כבור, **בכהמה דקה** הוא כשיוצא ממנה **מינוף**, שטינוף זה בא מולד שנימוח, ו**בנסה** הסימן הוא אם הפילה **שליא**, ו**באשה** הסימן הוא **שפיר ושליא**, שאם הפילה אחד מהם, הולד שנולד אחר כך אינו כבור. ומבואר שבאשה השפיר עצמו אף אם אינו מרוקם, נחשב לולד, ומכך שלגבי בהמה גסה לא הזכיר שפיר כמו באשה, משמע שרק שליא פוטר בה, ו**איילו שפיר בכהמה לא פטר** - אינו פוטר בכורה. ומבאר רבא את קושייתו: **אי אמרת בשלמא** - ומובן הדבר אם תאמר ש**בצלול מחלוקת**, שאף בזה אמר רבי יהושע שטמאה לידה, **משום הכי** אין שפיר פוטר בבמה, שכן רק **באשה דרבי בה קרא** - שלמדנו מהפסוק שעור האדם נוצר אחר יצירת ולד, כמובא לעיל בסמוך, יש ללמוד **דפטר בה שפיר** מבכורה, אבל **בכהמה דלא רבי קרא** - שאין ריבוי ללמד שעור הבהמה נוצר אחרי בשרה לא **פטר בה שפיר** מבכורה, **אלא אי אמרת** - אבל אם תאמר ש**בעכור מחלוקת**, קשה, **מכדי סברא הוא** - מאחר שלמדנו מסברא, ששפיר עכור מוכיח שהיה כאן ולד, אם כן **מאי שנא אשה ומאי שנא בהמה** - במה שונה בהמה מאשה, שבבהמה לא יהיה שפיר עכור הוכחה לכך שהיה בו ולד.

מתרץ רב נחמן לרבא: לעולם אפשר לומר שרק בעכור מחלוקת, ואין להקשות אם כן מה החילוק בין בהמה לאשה, שכן **מי סברת** - וכי סבור הנך דרבי יהושע **מפשיט פשיט ליה** - ברור לו ששפיר עכור נחשב כולד, **רבי יהושע ספוקי מספקא ליה** - מסופק הוא בזה, ו**איילו הקא לחומרא והקא לחומרא** - והלך באשה לחומרא ובבהמה לחומרא, ומשום כך, **לגבי אשה דממונא הוא** - שהוא דין הנוגע רק לממון, שהרי אין קדושה בכבור אדם, אלא יש רק דין שצריך לפדותו ולתת חמש סלעים לכהן, בזה סבר ששפיר פוטר, לפי **ספקי ממונא לקולא**, ולגבי לפטור מבכורה **בכהמה, דאיסורא הוא** שיש בו גם דין איסור, **דאיכא לגבי גיזה ועבודה** - שיש לגבי כבור בהמה איסור לגזוז את צמרו ולעבוד בו, בזה סבר שאין שפיר פוטר בה, כיון ש**ספק איסורא לחומרא**. **הקא נמי** - וכן כאן, בברייתא לגבי טומאת לידה **באשה**, סבר רבי יהושע ששפיר מטמא, כיון שבכפק מומאה הולכים לחומרא.

מקשה הגמרא על תירוץ זה: **ומי מספקא ליה** - וכי אפשר לומר שרבי יהושע הסתפק בדבר זה, **והא קרא קאמר** - והרי הוא למד את דבריו מפסוק, ומשמע שפסק כן בודאי ולא רק מחמת ספק. מתרצת הגמרא: באמת הסתפק רבי יהושע בדין זה, ומה שאמר שעור נחשב לולד, אין זה אלא **מדרבנן**, אבל מסופק הוא מה הדין בזה מדאורייתא, ו**קרא** - ומה שאמר שלמדים דבר זה מפסוק, אין זה דרשה גמורה, אלא **אסמכתא בעלמא הוא** - רק זכר ורמז לדבר. הגמרא מביאה מה דעת רב ושמואל בשפיר: **אמר ליה רב הניינא בר שלמיא לרב**, הנה מצאנו כמה שיטות בדין שפיר מלא בשר, **הא וזו** - דעת רבי שאמר לא שמעתי, **והא רבי ישמעאל ברבי יוסי** שאמר

פרשתבינא דפומבדיתא - אדם ששמו פרשתבינא שהיה מקומו בפומבדיתא, **קאי ליה** - היה מגיע **לאדא דיילא עד פלגיה** - מחצית גופו, ו**כולי עלמא** - וכל העולם, **קאי** - מגיעים **לפרשתבינא דפומבדיתא, עד חרציה** - מתניו. ואם כן מוכח שאבא שאול היה אדם גבוה מאוד, ומכאן אתה למד על גודל הקולית, ועל גודל עינו של אבשלום.

הגמרא חוזרת לדון בדין המפלת שפיר: **שאלו בני בית המדרש לפני רבי, המפלת שפיר מלא בשר, מהו** - האם טמאה היא או לא. **אמר להם רבי לא שמעתי**. **אמר לפני רבי ישמעאל ברבי יוסי, כך אמר אבא, דהיינו רבי יוסי, המפלת שפיר מלא דם, טמאה נדה, ומלא בשר, הרי היא טמאה לידה**. **אמר לו רבי, איילמי דבר קדש אמרת לנו משום אביך** - אילו היית אומר לנו דין שאמר אביך מעצמו, שהמפלת שפיר מלא בשר טמאה לידה, **שמענוך** - היינו מקבלים ממך דין זה, אבל **עכשיו**, שאמרת יחד עם הלכה זו את ההלכה שהמפלת שפיר מלא דם טמאה נדה, יש לנו לומר, **דמדקא קמייאתא ביהויאתא קאמר** - שכמו שאת ההלכה הראשונה הוא אמר כשיטת תנא יחיד ולא אמר כן מעצמו, דהיינו כשיטת **סומכוס שאמר משום רבי מאיר (לעיל כא)**: שדם שיצא בתוך חתיכה מטמא את האשה משום נדה, **הא נמי** - אף הלכה זו שאמר שהמפלת שפיר מלא בשר טמאה לידה, **שפא** אף היא שיטת יחיד, דהיינו כשיטת **רבי יהושע אמרה**, שהוא סובר שהמפלת שפיר, אף אם אינו מרוקם טמאה, ולכן אמר שאף אם הוא מלא בשר טמאה היא, אבל לחכמים שאומרים ששפיר שאינו מרוקם אינו מטמא משום לידה, יש לומר שסוברים שאף מלא בשר אינו מטמא משום לידה, וכיון שאין **הלכה ברבי יהושע**, אין ללמוד מדברי רבי יוסי אלו, כיון שחכמים חולקים עליו.

ומביאה הגמרא את מחלוקת רבי יהושע וחכמים: **דתניא, אשה המפלת שפיר שאינו מרוקם** - שאין צורת הולד ניכרת בו כלל, **רבי יהושע אומר ולד הוא, וחכמים אומרים אינו ולד**.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביתא מחלוקת רבי יהושע וחכמים: **אמר רבי שמעון** - שכן לקיש משום רבי אושעיא, מחלוקת רבי יהושע וחכמים אם שפיר שאינו מרוקם ולד הוא, היא שפיר שמה שבתוכו **עכור**, שבזה אמר רבי יהושע שטמאה, כיון שיש לומר שמה שהוא עכור, הוא כיון שהיה שם ולד ונימוח, **אבל בשפיר שתוכו צלול** - מלא מים צלולים, **לדברי הכל אינו ולד**, ואף רבי יהושע מודה בזה שאינה טמאה. ו**רבי יהושע פן לוי אמר, בצלול מחלוקת** - נחלקו רבי יהושע וחכמים, שרבי יהושע אומר שאף מחמת שפיר זה טמאה היא. ולא מבואר בדבריו מה סובר בעכור, וכדלהלן.

הגמרא מסתפקת מה הדין לפי רבי יהושע בן לוי בעכור: **איבעיא להו** - הסתפקו בני הישיבה, האם **בצלול מחלוקת אבל בעכור דברי הכל ולד הוא, אי דלמא** - או שמא בין גזה ובין גזוה - בין בעכור ובין בצלול מחלוקת - נחלקו רבי יהושע וחכמים, שרבי יהושע סובר שאף בצלול טמאה היא, וחכמים אומרים שאף בעכור אינה טמאה. אומרת הגמרא: **תיקו** - תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטהו.

הגמרא מקשה על דברי רבי שמעון בן לקיש בשם רבי אושעיא, שאמר שרבי יהושע מודה ששפיר צלול אינו מטמא: **מיתיבי** - הקשו בני הישיבה, מברייתא שבה פירש רבי יהושע את המקור לדבריו ששפיר שאינו מרוקם מטמא, ששינוי בברייתא, **את זו** - דרשה זו **דרש רבי יהושע פן הנניא**, ומשמע למד את דינו, נאמר באדם הראשון אחר שאכל מעץ הדעת (בראשית ג כא), **ויעש ה' אלילים לאדם ולאשתו בתנות עור וילבישם**, שהלבישם כתנות על עורם, ומה שתלה הפסוק את הלכות הכתנות בעורם, **מלמד, שמשמע הקדוש ברוך הוא עושה עור לאדם, אלא אם כן נוצר, שמשמע שהעור הוא עיקר יצירת האדם, ולכן אשה המפלת שפיר שהוא עור הולד, יש לה להיות טמאה, כיון שהעור נעשה לאחר היצירה. אלמא** - מוכח, שסובר רבי יהושע ש**בעור תליא מילתא** - שטומאת לידה תלויה בעור שהוא השפיר, **לא שנא עכור ולא שנא צלול** -

שמואל-ב כד כד-כה

כד כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל-אֲרוֹנָה לֹא בִיקָנוּ אֶקְנֶה מֵאוֹתְךָ בְּמַחִיר וְלֹא אֶעֱלֶה לַיהוָה אֱלֹהֵי עֲלוֹת חַנָּם וַיִּקְּנוּ דָוִד אֶת-הַגִּבּוֹן וְאֶת-הַבֶּקֶר בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים: כה וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֲלוֹת וּשְׁלָמִים וַיַּעֲתֶר יְהוָה לְאַרְצוֹ וַתַּעֲצֵר הַמַּגֵּפָה מֵעַל יִשְׂרָאֵל:

רש"י

ונתן לו כסף בדמי הזהב. וכן שנינו בסוף שחיטת קדשים (זבחים קטז ב): גבה כסף בשש מאות כסף בשקלי זהב. וכן שנינו במסעדת צוסלת ספר שמואל: (כד) מאותך. מאתך, וכן (יחזקאל ג כב): ושם אדבר אותך: במחיר. ענין דמי הדבר וערכו, כמו (ישעיהו נה א): ובלא מחיר יין וחלב: (כה) ויעתר. נתרצה, כמו (בראשית כה כא): ויעתר לו ה':

ונתן לו כסף בדמי הזהב. וכן שנינו בסוף שחיטת קדשים (זבחים קטז ב): גבה כסף בשש מאות כסף בשקלי זהב. וכן שנינו במסעדת צוסלת ספר שמואל: (כד) מאותך. מאתך, וכן (יחזקאל ג כב): ושם אדבר אותך: במחיר. ענין דמי הדבר וערכו, כמו (ישעיהו נה א): ובלא מחיר יין וחלב: (כה) ויעתר. נתרצה, כמו (בראשית כה כא): ויעתר לו ה':

(כד) שקלים חמשים. ובדברי הימים (שם פסוק כה) הוא אומר, שקלי זהב משקל שש מאות, הא כיצד, גבה חמשים שקלים כסף ממצומתחשובט, הרי שש מאות, (כד) לא. רוצה לומר: לא אקבלם במתנת חנם, אלא אקנה בכסף דמי שויים: חנם. מהדבר הניתן לי בחנם: בכסף שקלים חמשים. ובדברי הימים (א כא כה) נאמר: שקלי זהב משקל שש מאות, כי חמשים שקלים נתן לו בעבור הגורן מקום המזבח ובעבור הבקר, ומאשר ראה כי שם יהיה בית אלהים, קנה כל השדה סביב הגורן, ובעבורם נתן שש מאות שקלי זהב: (כה) ויעתר. נתרצה לאנשי הארץ, ונעצרה המגפה מכל וכל מעל ישראל:

המשך ביאור למסכת נדה ליום שישי עמ' א

1 ששפיר מלא בשר מטמא משום לידה, והא רבי אושעיא שאמר
2 שנחלקו רבי יהושע וחכמים רק בשפיר עכור, ובשפיר צלול כולם
3 מודים שאינו ולד, והא רבי יהושע בן לוי שאמר שנחלקו רבי יהושע
4 וחכמים בשפיר צלול, מר (ו-רב), במאן סבירא ליה - כשיטת מי
5 הנך סובר. אמר ליה רב, אני אומר, אחד זה ואחד זה - בין בשפיר
6 צלול ובין בשפיר עכור, אינה חוששת שמא ולד הוא, וטוהרה היא,
7 שאני סובר שנחלקו חכמים ורבי יהושע בשפיר עכור, והלכה
8 כחכמים שאמרו שאפילו בשפיר עכור אינה חוששת לולד. ושמואל
9 אמר, אחד זה ואחד זה - בין בשפיר עכור ובין בשפיר צלול,
10 חוששת שמא ולד הוא, וטמאה מספק, ואין לה ימי טוהר.

11 אומרת הגמרא: ואודא שמואל למעמיה - והלך בזה שמואל
12 לשיטתו, והיה מורה לפי פסק זה, דכי אתא - שכשבא רב דימי
13 מארץ ישראל לבבל, אמר, מעולם לא רבו - לא טיהרו את המפלת
14 שפיר בנהרדעא, שהיא מקומו של שמואל, לבר מההוא שפירא -
15 חוץ מאותו שפיר דאתא לקמיה דשמואל - שבא לפני שמואל,
16 דמנח עליה חוט השערה - שהיו מניחים עליו חוט שעוביו כשערה
17 מהאי גיסא - בצד אחד שלו. וחויה מהאי גיסא - והיה נראה החוט
18 מצידו השני, וטיהר אותו שמואל מפני שאמר, אם איתא דולד הוא
19 - אם היה שפיר זה ולד, לא הוה זיג בולגי האי - לא היה צלול כל
20 כך.

21 שנינו במשנה: ואם היה השפיר מרוקם (שניכר בו צורת הולד)
22 וכו', תשב לזכר ולנקבה.

23 הגמרא מבארת מהו השיעור של שפיר מרוקם: תנו רבנן, איזהו
24 שפיר מרוקם, אבא שאול אומר, תחלת ברייתו של הולד
25 מראשו, ושתי עיניו נראים או בשתי טיפין של זבוב - כעינים של

26 זבוב. תני - ושנה רבי תייא בברייתא, שהסימן לכך שהם העינים
27 הוא שהם מרוקקין זה מזה. הגמרא ממשיכה להביא את דברי אבא
28 שאול, וכן שני חזקתין - ושני נקבי החוטם שלו, נראים בשתי
29 טיפים של זבוב. תני רבי תייא בברייתא והסימן לכך שאלו הם נקבי
30 החוטם, שהם מקורבין זה לזה. הגמרא ממשיכה להביא את דברי
31 אבא שאול, ופיו מתוח כחוט השערה - הוא סדק קטן ונראה כאילו
32 חוט בעובי של שערה מתוח שם. וגויתו - אבר הזכר שלו, גדול
33 בעדשה. ואם היתה נקבה, נדונה - אותו מקום נראה אצלה בגדלו
34 ובצורתו כשעורה שהיא סדוקה לארבה. וחתוך ידים ורגלים אין
35 לו - ואין ניכרים עדיין ידיו ורגליו. ועליו - ועל סדר ברייתו, מפורש
36 בקבלה (איוב י י"ב), שאמר איוב להקב"ה, זכר נא כי בחמר
37 עשיתני ואל עפר תשיבני. הלא כחלב תתיכני וכגבינה תקפיאני
38 עזר וכבשר תלבישני ועצמותי וגידים תסוככני חיים וחסד עשית
39 עמדי ופקודתך שמרה רוחי. כלומר מדוע תשתוק להשבני אל
40 העפר ולחבל יצירתך הנפלאה, שמתחילה כחלב תתיכני, שהזרע
41 כשהוא יוצא הוא יתך וקלוש, ואחר כך נעשה קפי כגבינה, ואחר כך
42 הלבשתני בעור ובשר, ואחר כך בראת בי עצמות וגידים שהם
43 מסוככים על האיברים הפנימיים. ואחר כך עשית עמדי חסד ונתת בי
44 חיים, ומה שציות על הרוח שלא תצא מגופי, היא שמרה את רוחי
45 בקרבי, אף שהגוף הוא מלא נקבים.

46 הברייתא מבארת כיצד בודקים אם כבר הגיע העובר למצב של
47 מרוקם: בצורה שהשפיר נופל, אין ניכר בו אם הוא כבר גדול באופן
48 המבואר בברייתא, או לא, וצריך להחליקו ולעיין בו. ואומרת
49 הברייתא, ואין בודקין אותו בפנים - שאין מחליקים אותו לפני
50 הבדיקה במים, כיון שהמים עיין הם, ואינם רכים כשמן,

59 אותו שמואל עד שהודדה. הרי ששמואל היה בקי ביצירת הולד, ואיך
 60 יתכן שנסתפק בכל שפיר האם וולד הוא או לא. מתרצת הגמרא:
 61 **שאני** - שונה **שמואל** עצמו. **דבר גופריה** - שכוחו גדול, והיה בקי
 62 ביצירת הולד, אבל אין הכל בקיאים כמוהו, ומשום כך הורה שאין
 63 להורות שיהיה השפיר כולד ודאי, עד שיהיה לו שערות.
 64 שנינו במשנה: **המפלת סנדל וכו'** תשב לזכר ולנקבה.
 65 הגמרא מבארת מהו סנדל: **תנו רבנן**, **סנדל דומה לדג של ים** - לדג
 66 שבים ששמו סנדל, **מתחלתו וְלד הוא** - בתחילת יצירתו היה וולד
 67 גמור, **אלא שרצף** - שנמער ונעשה סנדל. **רבן שמעון בן גמליאל**
 68 **אומר**, **סנדל דומה ללשון של שור הגדול**, דהיינו צורה חלקה
 69 שאין ניכר בה צורת הפנים. **משום רבותינו העידו**, **סנדל צריך**
 70 **שיהיה לו צורת פנים**, שאם אין לו צורת פנים, ודאי אינו וולד.
 71 הגמרא דנה במה שאמרה הברייתא שסנדל צריך צורת פנים: **אמר**
 72 **רב יהודה אמר שמואל**, **הלכה**, **סנדל צריך צורת פנים**. **אמר רב**
 73 **אדא אמר רב יוסף אמר רבי יצחק**, **סנדל צריך שיהיה לו צורת**
 74 **פנים**, **ואפילו** אם צורת פנים אינה אלא **מאחוריו**, כלומר שצורת
 75 הפנים היא באחורי גופו, גם כן וולד הוא, שאנו תולים שנהפכו פניו
 76 לאחוריו כשנמער. **משל לאדם שפטר** (-הכה על הלחין) **את חבירו**,
 77 **והחיר** - וסובב בכח המכה, **את פניו לאחוריו**. כך גם בסנדל יש
 78 לחוש שמא נהפכו פניו לאחוריו כשנמער.
 79 **בימי רבי ינאי** **בקשו לטמא את הסנדל שאין לו צורת פנים**, **ואמר**
 80 **להם רבי ינאי**, **מיתרתם את הוולדות**, שהרי אף אם אין לו צורת
 81 פנים, וולד הוא. מקשה הגמרא: **והתניא** - והרי שנינו בברייתא,
 82 **משום רבותינו העידו סנדל צריך שיהיה לו צורת פנים**, ואיך אמר
 83 רבי ינאי שאף בלי צורת פנים וולד הוא. מתרצת הגמרא: **אמר רב**
 84 **ביבי בר אבין אמר רבי יוחנן**, **מעדותו של רבי נחוניא נשנית**
 85 **משנה זו** - מה שנאמר בברייתא משום רבותינו העידו, עדות זו היא
 86 עדותו של רבי נחוניא, ודעת יחיד היא, ואין להקשות ממנה על רבי
 87 ינאי.
 88 **אמר רבי יעריא**, **זכה בה רב ביבי בשמעתייה** - מזולו של רב ביבי
 89 גרם לו להקדימני ולומר דבר זה, **דאנא והוא הוינא יתבינן קמיה**
 90 **דרבי יוחנן** - שאני והוא היינו יושבים לפני רבי יוחנן **בי אמרה להא**
 91 **שמעתיא** - כשאמר שמועה זו, **וקדם איהו** (-הוא) **ואמר דבר זה**
 92 **בשם רבי יוחנן קודם שאמרתני אני דבר זה בשם רבי יוחנן**, **וְזכה בה**,
 93 שנאמרה שמועה זו בשמו.
 94 הגמרא מבארת איזה חילוק בדין יש במה שמחשיבים את הסנדל
 95 כולד. שואלת הגמרא: **למה הוּבְרִינּוּ** שהיא טמאה מחמת שהפילה
 96 **סנדל**, **והלוא אין סנדל שאין עמו זלָה**, ואם כן אף אם אינה טמאה
 97 משום הסנדל, הרי היא טמאה משום הולד. משיבה הגמרא: **אי**
 98 **דאתלידיא נקבה בְּהִיָּה הָכִי נָמִי** - אם הולד שנולד עם הסנדל
 99 נקבה היא, נכון הדבר שלא היה צריך להוכיח שהיא טמאה מחמת
 100 הסנדל, שהרי אפילו אם זכר הוא, הרי ימי הטומאה והטהרה שלו
 101 נבלעים תוך ימי הטומאה והטהרה של נקבה. אולם **הָכִי הָכִי בְּמֵאִי**
 102 **עֶסְקִינָן** - כאן במה מדובר, **דְּאִתְּלִיד** (-שנולד) **זְכָר בְּהִיָּה** - יחיד
 103 עם הסנדל, שמחמת הולד אינה טמאה אלא שבעו, ומחמת הסנדל
 104 הרי היא טמאה שבעיים, משום שיש לחשוש שמא נקבה היא.
 105 וצריכה המשנה להשמיענו דין זה, **דְּמַהוּ דְּתִימָא** - שמא תאמר,
 106 **הואיל ואמר רב יצחק בר אמי** (להלן לא), שאם **האשה מוּרְעַת**
 107 **תְּחִילָה** - היינו שמתאסף אצלה דם הרחם הנאחו בזרע הזכר, קודם
 108 שהזרע הזכר, **יולדת זכר**, ואם **האיש מוּרְעַת תְּחִילָה**, **יולדת נקבה**,
 109 ואם כן יש לומר **מְדַהָא זְכָר** - מכך שהולד השני הוא זכר, מוכח
 110 שהאשה הזרועה תחילה, ואם כן יש לשמור **דְּהָא נָמִי** - שאף הסנדל
 111 שנולד עמו **זְכָר הוּא**, **קָא מְשַׁמְעָן לֹן** - למשיעה לנו המשנה שאין
 112 הדבר כן, **דְּאִימָא** - שיש לך לומר, שמא **שְׁנִייהָ הוּרְעִיָּה בְּכַת אַחְתָּה**,
 113 ויכול להיות **דְּהָא** (-זה, הולד) **זְכָר וְהָאִי נְקֵבָה**.
 114 **דְּבָר אַחַר** - אופן אחר ליישב, אף באופן שילודה עם הסנדל נקבה,
 115 צריך להוכיח שהיא טמאה מחמת הסנדל, לומר **שֶׁאִם תֵּלַד נְקֵבָה**
 116 **לְפָנַי שְׁקִיעַת הַחֶמְתָּה**, **וּסְנַדְלָא לְאַחַר שְׁקִיעַת הַחֶמְתָּה**, מוּנָה היא

1 **וְמוֹדְרִין אוֹתוֹ** - וממחים את צורתו, **אֵלָא בּוֹדְקִין אוֹתוֹ בְּשִׁמּוֹן**,
 2 **שֶׁהִשְׁמֵן רָךְ, וּמְצַנְחָהוּ** - ומחליקו. **וְאֵין רוֹאִין אוֹתוֹ אִם הִגִּיעַ**
 3 **לְשִׁיעוֹר שֶׁל שְׁפִיר מְרוֹקֶם, אֵלָא בְּחֶמְתָּה**.
 4 ממשיכה הברייתא ואומרת: **בִּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ**. ומיד תמהה
 5 הגמרא: מה השאלה **בִּיצַד בּוֹדְקִין אוֹתוֹ**, והלא בודקין **בְּדַאמְרִינָן**
 6 בשמן ובחמה. **אֵלָא** מבארת הגמרא, שכוננת הברייתא לברר, **בְּמָה**
 7 **בּוֹדְקִין אוֹתוֹ לִידַע אִם זְכָר הוּא אִם נְקֵבָה הוּא**. כלומר לאחר
 8 שנודע לנו שהוא שפיר מרוקם, כיצד אפשר לבדוק אם זכר הוא או
 9 נקבה. משיבה הברייתא: **אֵבָא שְׂאֵל בְּר נֶשׁ, וְאָמְרִי לָהּ** (-ויש
 10 **אומרים**) **אֵבָא שְׂאֵל בְּר רַמָּשׁ אוֹמֵר, מִבְּיַד יוֹסֵם שְׂרָאִשׁוּ חֵלְקָה,**
 11 **וּמְנַעַנְע׃ אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אִם מְסַכְסֵךְ** - אם קופץ ואינו מתנענע
 12 בצורה חלקה, שיש דבר המעכבו, **בְּיָדוֹעַ שְׁזָבָר הוּא, וְאִם לֹא** -
 13 ואם אין דבר שמעכבו שם, **בְּיָדוֹעַ שְׁזָבָר הוּא**.
 14 **אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּר אֲבוּהֵי, לֹא שָׁנוּ שְׂבִדִיקָה זֹו מוֹעִילָה,**
 15 **אֵלָא** כשהוא מנענע את הקיסם **מְלַמְטָה לְמַעְלָה**, דהיינו מצד
 16 הרגלים לצד הראש, **אֲכָל מִן הַצְּדִירִין**, אין ראייה שזכר הוא, **דְּאִימָא**
 17 **- שאפשר לומר שנקבה היא, ומה שעייכב את הקיסם, בְּתִלְיָ בִית**
 18 **הַרְחֵם נִינְהוּ** (-הם).
 19 **אָמַר רַב אֲדָא בְּר אֲבָהֵה, תְּנַא בְּבִרְיָתָא**, שמה שאמרו **שֶׁאִם הִיתָה**
 20 **נְקֵבָה, נְדוּנָה בְּשְׁעוּרָה** - ניכרת במה שאותו מקום נראה כשעורה,
 21 היינו שעורה שהיא סדוקה. **מִתְקַיֵּף לָהּ** - הקשה רב נחמן על דברי
 22 רב אדא בר אבהו, איך אפשר לדעת בודאות שנקבה היא ממה
 23 שאותו מקום נראה כשעורה סדוקה, **וְדִילְמָא** - והרי שמא הסדק
 24 שנראה, **חוּמָּה שְׁל בִּיצִים נִינְהוּ** - החוט שמפריד בין הביצים הוא,
 25 שאף הוא נראה עמוק כסדק. **אָמַר אַבְיִי, הַשְׂתָּא בִּיצִים גּוֹפִיְהוּ לֹא**
 26 **יְדִיעִי** - עתה, שהביצים עצמם אינם ניכרים מחמת קוטנם, וכי ניתן
 27 לומר שהחוט **שְׁל הַבִּיצִים יְדִיעִי** - יהיה ניכר, אלא ודאי מוכח
 28 שנקבה היא.
 29 הגמרא מביאה את סדר בריאת ידיו ורגליו: **אָמַר רַב עֲמֵרָם, תְּנַא**
 30 **בְּבִרְיָתָא, שְׁתֵּי יְרֻכְתָּיו שֶׁל הַעוֹבֵר כִּשְׁהֵם מִתְחִילִים לְהִבְרָאוֹתוֹ,**
 31 **נְאִים בְּשְׁנֵי חוּמִין שְׁל הַזְּרִית** (-צמר סרוק וצבוע אדום). **וְאָמַר רַב**
 32 **עֲמֵרָם**, **בְּשְׁנֵי חוּמִין שְׁל הַחֹט עֵבִים כְּחוֹט שְׁל עֲרֵב**, שהוא
 33 עבה יותר מחוט של שתי. ממשיכה הברייתא: **וְשְׁנֵי יְדוֹעוֹתָיו**, כאשר
 34 מתחילים להבראות נראים **בְּשְׁנֵי חוּמִין שְׁל הַזְּרִית**, **וְאָמַר רַב**
 35 **עֲמֵרָם עָלָה** - על ברייתא זו, שהם היו **כְּחוֹט שְׁל שְׁתֵּי**, שהוא דק,
 36 שיהיה דקות מן הרגלים.
 37 הגמרא חוזרת לדון שפיר מרוקם השני במשנתנו: **אָמַר לִיה שְׁמוּאֵל**
 38 **לְרַב יְהוּדָה, שִׁינְנָא** (-מחודד בלימודו) **לֹא תַעֲבִיד עוֹבְדָא** - אל
 39 תעשה מעשה להחשיב שפיר כולד, **עַד שְׁיִשְׁעִיר** - עד שיהיה לו
 40 שערות בראשו. מקשה הגמרא: **וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי, וְהָאָמַר**
 41 **(-והרי אמרו) שְׁמוּאֵל (לעיל ע"א) אַחַת זֹו וְאַחַת זֹו הוֹשְׁשֵׁת**, כלומר
 42 שבין בשפיר עבור ובין בשפיר צלול יש לחשוש שמא וולד הוא, הרי
 43 שאפילו בשפיר שהוא צלול חשש שמואל שמא וולד הוא, ואיך יתכן
 44 שאמר שמואל שאינו נחשב לולד עד שיהיה לו שערות. מתרצת
 45 הגמרא: **אָמַר רַב אָמִי בְּר שְׁמוּאֵל, לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִיְנֵיהּ דְּמַר**
 46 **שְׁמוּאֵל** - אני שמעתי משמואל עצמו פירוש דעתו בזה, **לְחוּשׁ שְׁמָא**
 47 **ולד הוא**, לענין שתהיה טמאה שבעיים כילדת נקבה, **חֻשְׁשֵׁת** אף
 48 בשפיר צלול, אבל **יְמֵי מְהֵרָה** שאף אם תראה דם לא תיטמא, כדן
 49 יולדת ודאית, **לֹא יְהִיבִינָן לָהּ** - אין נותנים לה **עַד שְׁיִשְׁעִיר**.
 50 תמהה הגמרא: **לְמִימָא** - האם ניתן לומר **דְּמַסְפָּקָא לִיה לְשְׁמוּאֵל**
 51 **שֶׁמִּסְתַּפֵּק שְׁמוּאֵל מֵאִימְתֵי נַחֲשׁב הַשְּׁפִיר כּוֹלַד, וְהָאֵה הוּא שְׁפִירָא**
 52 **דְּאִתְּאִי לְקִמְיָה דְּמַר שְׁמוּאֵל** - והרי היה מעשה באשה שהפילה
 53 שפיר שבאה לפני שמואל, **וְאָמַר הָאֵה בְּר אֲרַבְעִין וַחַד יוֹמָא** - ואמר
 54 שהפילה אותו האשה ביום הארבעים אחד לעיבורה, ויש לה
 55 לחשוש שמא וולד הוא, **וְחָשִׁיב מִזִּימָא דְּאוּלָּא לְמִבִּילָה עַד הָהוּא**
 56 **יוֹמָא** - וחישבו מאותו היום שטבלה האשה עד אותו היום, **וְלֹא הוּוּהּ**
 57 **(-היו) אֵלָא אֲרַבְעִין יוֹמִין**, **וְאָמַר לָהּ** (-להם) שמואל, **הָאִי בְּנֵהָ**
 58 **בְּעַל** - אדם זה בא על אשתו בעודה נדה. **כְּפִתְיָה וְאוּרִי** - וכפה

ישראל לא היו בגלות ואדרבה "סיהרא קיימא בשלימותה" ו"אם הבנים שמחה". ובמחלוקת בין הזוהר לגמרא ההלכה כדברי

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ב

'דברים שבלב'

היינו שנשאל לחכם והתיר לו על סמך התנאי, אך ללא התרה ייאסר. וה'כסף משנה' פירש, שטוען תנאי היה בלבי והוצאתיו בשפתי בלחש ובכך יצא מכלל דברים שבלב. ולפי זה, בשאלה האמורה אין להתיר את ההשתתפות בחתונה ללא התרת נדרים, שהרי לא פירש את התנאי בשעת השבועה, אך ה'מחנה אפרים' פירש את דברי הרמב"ם כפשוטם, שהתנאי חל אף שלא הוציאו בשפתיו כלל. ונימוקו: 'דברים שבלב' אינם מועילים רק כאשר סותרים את שאמר בפיו, אך כגון באים להשלים ולא לסתור ולכן מתחשבים בהם. אך זהו רק בעניינים הנוגעים לעצמו בלבד כגון שבועות, אך דיני מקח וממכר מצאנו (קדושין מט, ב) שהמוכר ביתו לחברו משום שהתכוון לעלות לארץ ישראל ולבסוף לא עלה וביקש לבטל את המקח, פסק רבא שמאחר ולא פירש בשעת המכר שהוא בתנאי שיעלה לא"י הרי 'דברים שבלב' אינם דברים. ואף שאינו בא לבטל את מה שנאמר אלא רק להוסיף על כך, מאחר והדבר נוגע לחברו אין דברים שבלב מועילים אפילו באופן כזה (ראו ברכת משה למחנ"א שם אות ג).

הלכות שבועות פרק ב, הלכה יב: אם התרו בו, ואמר: 'מעולם לא נשבעת'... ואחר שהעידו עליו שנשבע או שנתן, אמר: 'כן ה'ה, אבל...' התנאי ה'ה בלבי על ה'נדר' - אין שומעין לו, ולוקה. מעשה בחתן שאחיו הציע לערוך את חתונתו בביתו, אך החתן סירב. מששמע זאת האח קם ונשבע שלא ישתתף בחתונה. כאשר החתן שמע על השבועה חזר בו מסירובו והסכים לערוך את החופה בבית אחיו. ועלתה השאלה: מאחר והאח נשבע שלא ישתתף בחתונה ולא סייג זאת בתנאי שהחופה לא תיערך בביתו, האם מותר לו להשתתף בחתונה? וכתב על כך ה'מחנה אפרים' (הלכות נדרים סי' ו): מדברי הרמב"ם כגון מבואר, שהנשבע אינו נאמן לומר תנאי היה בלבי רק אם טען כך לאחר ההתראה, אך אם יטען כן בשעת ההתראה יהא נאמן. ואם כן במקרה זה יש לקבל את טענתו שהשבועה שלא להשתתף בחתונת אחיו היתה רק אם החופה לא תיערך בביתו. ולכאורה קשה: מה מועיל שכך היה בליבו והרי 'דברים שבלב' אינם דברים? ולכן פירש הראב"ד ש'תנאי היה בלבי'

שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ב

שבועת שוא

שיטת הרמב"ם – שגם נשבע שלא יאכל שבעת ימים הוא 'דבר שאי-אפשר לקיימו', כי "כשאוכל אז הרי עבר על שבועתו, ונמצא שנשבע על דבר שאי-אפשר לקיימו, והוה לה שבועת שוא". שיטת הר"ן (סו) – אף ששבועה לא לאכול היא דבר שאפשר לקיימו, מכל-מקום היא שבועת שוא כי "נשבע לעבור על דברי תורה – שנשבע להמית את עצמו, הלכך הויה שבועת שוא". שיטת הירושלמי (נדרים פ"ב ה"א) – אין זו שבועת שוא והשבועה אכן חלה, אלא שכאשר יסתכן ויאכל ילקה כיון שעבר על שבועתו. ובטעם הירושלמי כתב הרבי (אגרות קודש ח"ב עמ' טז) שהוא משום ש"אין שבועתו היפך הטבע", כי בשונה משינה שבלתי אפשרי מצד הטבע להיות ער ג' ימים, באכילה אפשרי מצד הטבע לצום שבעה ימים (אלא שיסתכן וימות). וכן אין זה 'היפך המצוה' מצד שעלול להמית את עצמו ובשעת השבועה עדיין לא נסתכן, ו"אין המצוה חלה עד שיסתכן".

הלכות שבועות פרק ה, הלכה כ: נשבע שלא יישן שלשה ימים, או שלא יאכל כלום שבעת ימים, וכיוצא בזה, שהיא שבועת שוא - אין אומרים: 'עוד זה עד שיצטער, ויצום זה עד שיצטער, ולא יהיה בו פת לסבל, ואחר כך יאכל או יישן; אלא מלקין אותו מיד משום שבועת שוא, וישן ויאכל בקל עת שיצצה. בגמרא (שבועות כה, א) מפורש הדין רק לגבי שינה: "האומר שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר" – "משום שבועת שוא, דדבר שאי-אפשר הוא" (רש"י סו) אבל המשך דברי הרמב"ם על הנשבע "שלא יאכל כלום שבעת ימים" לא נתפרש בגמרא. ואמנם היה מקום לומר שרק בשינה זהו 'דבר שאי אפשר' כיון "דבעל כרחו ישן בתוך שלשה", אבל באכילה "יכול הוא לעמוד על שבועתו עד שיהיה קרוב שיסתכן" ואז "תדהה שבועתו מפני סכנת נפשות, ומ"מ לא יאכל אלא שיעור שהוא יכול לעמוד עליו" (ר"ן שבועות סו, הובא בכס"מ כאן). ויש בדבר שלוש שיטות בראשונים (הובאו בכס"מ כאן):

המשך ביאור למסכת נדה ליום שישי עמ' ב

8 הראשונה היתה עדיין בתוך שמונים ימי טהרתה, אנו מטמאים אותה
9 מחמת הראייה השניה, שאנו אומרים שראייה זו היא תחילת נדה.
10 הגמרא מביאה מקומות נוספים ששינוי בהם שסנדל נחשב לולה,
11 ומבאר מדוע צריך לומר זאת, והלא כיון שאין סנדל בלא ולד אחר,
12 נמצא שהסנדל לא מעלה ולא מוריד. שואלת הגמרא: סנדל דתני
13 (בכורות מו).

1 תחלת נדה לראשון ותחלת נדה לאחרון. כלומר שאם תראה דם
2 ביום השמונים ואחד ללידת הנקבה, ואחר שנשלמו שבעה ימים
3 מתחילת ראייה זו תראה עוד פעם, שבאופן זה, תהיה טמאה נדה רק
4 מחמת הסנדל, שהרי מחמת הולד, אינה טמאה נדה מחמת ראייה זו,
5 כיון שהיא בתוך ה"א ימים שאחר שבעת ימי הנדות מראייתה
6 הראשונה, ואינה אלא שומרת יום כנגד יום, שאינה טמאה אלא יום
7 אחד, ורק מחמת שאנו חוששים שמא הסנדל נקבה הוא, וראייתה